

Шупрудько Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, міжнародної економіки та туризму
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Shuprudko Nataliia

Chernivtsi Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

ПРИНЦИПИ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

PRINCIPLES OF FINANCIAL INSTITUTIONS SECURITY IN UKRAINE

У статті розроблено принципи безпеки фінансових установ, які визначають особливості діяльності та є основною домінантою функціонування системи їхньої безпеки. Визначено, що безпека має для фінансових установ два виміри: 1) фінансові установи мають формувати власну систему безпеки як суб'єкти господарювання; 2) фінансові установи мають пропонувати безпечні фінансові послуги. Розкрито сутність системи забезпечення безпеки фінансових установ як комплексу ефективних управлінських рішень по локалізації реальних та потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз. Автором обґрунтовано поняття принципів безпеки фінансових установ як основних правил, які формують систему безпеки фінансових установ з огляду на особливості їх діяльності. Виділено їх основні характеристики. Запропоновано основні принципи, якими варто керуватись при розробці системи безпеки фінансових установ: законності, повноти, взаємодії, безперервності, своєчасності, системності, комплексності, адаптованості, динамічності, цілеспрямованості, оптимальності, узгодженості, економічної доцільності, оперативності, конфіденційності.

Ключові слова: фінансові установи, безпека, управління безпекою, принципи, система безпеки.

В статье разработаны принципы безопасности финансовых учреждений, которые определяют особенности деятельности и является основной доминантой функционирования системы их безопасности. Определено, что безопасность имеет для финансовых учреждений два измерения: 1) финансовые учреждения должны формировать собственную систему безопасности как субъекты хозяйствования; 2) финансовые учреждения должны предлагать безопасные финансовые услуги. Раскрыта сущность системы обеспечения безопасности финансовых учреждений как комплекса эффективных управленческих решений по локализации реальных и потенциальных внутренних и внешних угроз. Автором обосновано понятие принципов безопасности финансовых учреждений как основных правил, которые формируют систему безопасности финансовых учреждений учитывая особенности их деятельности. Выделены их основные характеристики. Предложены основные принципы, которыми следует руководствоваться при разработке системы безопасности финансовых учреждений: законности, полноты, взаимодействия, непрерывности, своевременности, системности, комплексности, адаптированности, динамичности, целеустремленности, оптимальности, согласованности, экономической целесообразности, оперативности, конфиденциальности.

Ключевые слова: финансовые учреждения, безопасность, управление безопасностью, принципы, система безопасности.

A system of financial institutions security in the country is formed by certain principles that determine the most important features, content and peculiarities of safe activity of financial institutions. The principles of financial institutions security, which determine the features of activity and are the main dominant of the functioning of their security system are worked out in the article. It is determined that security is characterized by two dimensions for financial institutions: 1) financial institutions must form their own security system as business entities; 2) financial institutions should offer safe financial services. The essence of the system of ensuring the security of financial institutions as a set of effective management decisions to localize real and potential internal and external threats is revealed. The author substantiates the concept of financial institutions security principles as the basic rules that form the security system of financial institutions according to the peculiarities of their activities. Their main characteristics are highlighted as follows: there are rules that are dynamic and interact with each other;

they are coordinated with the mission and the goals of the financial institution development; they are created in order to form an effective system for counteracting the negative manifestations of threats to the security of the financial institution; can be improved in accordance with the revised or changed goals, the adopted management strategy of the financial institution, thus are able to adequately reflect the changes caused by changes in strategic guidelines, macroeconomic policy, etc. The basic principles which should be used for the development of the financial institutions security system are offered: legality, completeness, interaction, continuity, timeliness, consistency, complexity, adaptability, dynamism, purposefulness, optimality, coherence, economic expediency, efficiency, confidentiality. A set of measures ensuring security should be taken by both financial institutions and customers as well as the government to prevent negative impacts that may be posed by internal and external threats in order to maintain the stability of the country's financial sector. The prospect of further research is to study the components of the security system of financial institutions, which would contain a typology of security facilities, institutional security provision, policy to counteract threats to the security of financial institutions in the country.

Key words: financial institutions, security, security management, principles, security system.

Постановка проблеми. Фінансові установи змушені організовувати свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек, породжених умовами сучасного розвитку. Неefективна організація системи безпеки підвищує ймовірність виникнення викликів та загроз, негативний вплив яких часто приводить до фінансових втрат та послаблення довіри до фінансових установ в країні. Небезпечність та багатоаспектний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки фінансових установ в країні. Вибудовують систему безпеки фінансових установ в країні певні принципи, які визначають найбільш важливі риси, зміст та особливості безпечної діяльності фінансових установ. У зв'язку з цим актуалізується питання основних принципів безпеки фінансових установ в країні.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблеми безпеки фінансових установ вивчалися авторитетними вітчизняними науковцями, при цьому окремі – вивчали безпеку конкретних фінансових установ. Так, Зачосова Н. В. у своїх працях класифікуючи фінансові установи з позиції економічної безпеки, розкриває концептуальні основи формування системи економічної безпеки фінансових установ [1; 2; 3].

Відомий теоретик та практик В. Фурман, виділяє етапи процесу управління економічною безпекою страхової компанії [4, с. 23].

Т. Яворська вважає, що процес гарантування економічної безпеки страхових компаній не має полягати у протистоянні, захисті від економічних злочинів, а мусить бути процесом більш містким та охоплювати заходи щодо виявлення, попередження небезпек та загроз, як випадкових, так і зумисних, спрямованих проти власності, персоналу чи фінансових, адміністративних, іміджевих ресурсів [5, с. 291].

Адаменко С. І. зазначає, що саме стабільність та надійність банківської системи, удоско-

налення банківського менеджменту і зміцнення його стратегічної складової можуть забезпечити фінансову безпеку держави [6, с. 54].

Відомий дослідник проблем безпеки Барановський О. І. пояснює безпеку банку як сукупність умов, при яких потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи дії або обставини ліквідовані або зведені до такого рівня, при якому вони не можуть завдавати збитків при функціонуванні банку, збереженню і відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати досягненню банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує [7, с. 12].

Серед вітчизняних науковців немає єдності та детального вивчення принципів безпеки фінансових установ, найбільше розкриті принципи щодо безпеки банків. Так, Сухонос В. В. при визначенні концептуальних організаційно-правових засад функціонування системи економічної безпеки банків пропонує керуватись такими принципами, як принцип безперервності, принцип оптимальності, принцип плановості, принцип координаційності, принцип компетентності, принцип гласності, принцип конфіденційності і принцип відповідальності [8, с. 65]. На думку Петрушко Я. незважаючи на використання в літературі терміну «економічна безпека банку», де під ним розуміється сукупність охорони комерційної та банківської таємниці, в понятійному аспекті його значення визначається предметом всієї банківської безпеки. Будь-які втрати банку – матеріальні, фінансові, кадрові, інформаційні тощо – мають економічні наслідки. При цьому окремі проблеми та види банківської безпеки пов'язані між собою [9].

Формулювання цілей дослідження. Розробка принципів безпеки фінансових установ, які б визначали особливості діяльності цих

фінансових посередників в країні та були основною домінантою функціонування системи їхньої безпеки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. У сучасних умовах, безпека є невід'ємною характеристикою будь-якого економічного суб'єкта, найперше, фінансової установи. Найчастіше і ми схилиємось до такої позиції, безпеку тлумачать як захищеність суб'єкта від небажаних, шкідливих для нормального функціонування впливів та їх наслідків, спроможність протистояти відповідним змінам. Для фінансових установ поняття безпеки має два виміри:

по-перше, фінансові установи формують власну систему безпеки як суб'єкта господарювання;

по-друге, фінансові установи мають пропонувати безпечні фінансові послуги.

Безпека фінансових установ визначає фінансову безпеку країни. Як результат, безпека окремого фінансового посередника і безпека фінансової системи тісно пов'язані між собою і взаємозалежні. Проблеми, що виникають в окремій фінансовій установі, як структурного елемента фінансової системи, часто приводять до серйозних порушень і проблем на фінансовому ринку загалом. Тому основними цілями управління безпекою фінансових установ є зростання їх прибутковості та ринкової вартості за умов своєчасного виявлення та усунення загроз та небезпек.

Система забезпечення безпеки фінансових установ нами розглядається як комплекс ефективних управлінських рішень по локалізації реальних та потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз. Саме загрози окремій фінансовій установі визначають зміст діяльності та основні завдання управління їх безпекою. Серед них:

1. Оцінювання рівня безпеки фінансової установи.

2. Прогнозування впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

3. Застосування інструментарію з метою запобігання, нейтралізації, або ліквідації загроз.

4. Моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування фінансової установи.

Керуючись такими методологічними підходами, вважаємо, що безпека фінансових установ – це складова національної безпеки країни, яка характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стабільного функціонування.

У «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» визначено такі страте-

гічні цілі, які, на нашу думку, визначають безпеку фінансових установ в країні [10]:

1. Прозорий фінансовий сектор.

2. Стійкість фінансового сектору до викликів (шоків).

3. Підвищення якості управління ризиками у фінансовому секторі.

4. Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг.

Окремо, у статті 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках [11]. Цією нормою визначено як головне – безпеку банківських послуг.

У іншому нормативно-правову документі «Про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України» визначені принципи забезпечення інформаційної безпеки [12]:

1) підхід до забезпечення інформаційної безпеки має бути системним (комплексним);

2) процес удосконалення та розвитку інформаційної безпеки має бути безперервним і здійснюватися шляхом обґрунтування та реалізації раціональних засобів, методів, заходів із застосуванням найкращого міжнародного досвіду;

3) заходи захисту від реальних та потенційних загроз інформаційній безпеці банку мають бути своєчасні й адекватні;

4) забезпечення належного рівня інформаційної безпеки банку неможливе без підтримки та контролю з боку керівників банку;

5) сталий розвиток систем інформаційної безпеки можливий лише в разі забезпечення достатності ресурсів, у тому числі фінансових.

У новому документі Національного банку України «Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» в основі реалізації ризик-орієнтованого підходу закладено такі принципи [13]:

– принцип пропорційності – регуляторні вимоги та інтенсивність нагляду визначаються на підставі розміру, значущості, складності бізнес-моделі та профілю ризиків страхових компаній;

– принцип перспективного погляду – аналіз діяльності здійснюється з огляду на розуміння бізнес-плану, перспективи діяльності та потенційні ризики компанії;

– принцип раннього виявлення та вчасного реагування – оцінка потенційних ризиків та їх виявлення на ранній стадії для своєчасної подальшої комунікації чи вжиття відповідних заходів;

– принцип професійного судження – оцінка ґрунтується на вмотивованих та обґрунтованих висновках, заснованих на знаннях і досвіді, а також на комплексному та всебічному аналізі інформації;

– принцип правової визначеності – полягає у встановленні чітких та зрозумілих для дотримання вимог через систему законодавчих та нормативно-правових актів, включно з графіками приведення діяльності фінансових установ у відповідність до нових вимог.

Згідно чинного документа система управління ризиками повинна забезпечувати виявлення, моніторинг, контроль, звітування та мінімізацію всіх суттєвих ризиків для діяльності страхової компанії з урахуванням її розміру, складності, виду. У глобальному огляді ризиків та формуванні системи ризик менеджменту у світовому вимірі, окремо виділяється одна з складових такої системи – принципи ризик менеджменту [15].

Щодо інших небанківських фінансово-кредитних установ, то у 2010 р. Нацкомфінпослуг (з липня 2020 року функції здійснює Національний банк України) розробила концепцію впровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та програму розвитку системи пруденційного нагляду [14]. Згідно документу, пруденційний нагляд – це система наглядових процедур за дотриманням фінансовою установою пруденційних правил, яка дозволяє зменшити наглядове навантаження на фінансові установи, діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед існуючими клієнтами, і посилити наглядів зусилля за установами, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань [14].

Цим законом пруденційний нагляд визначено як складову частину загальної системи нагляду. Він ґрунтується на регулярному оцінюванні загального фінансового стану фінансової установи, результатів діяльності, системи та якості управління нею, дотриманні обов'язкових нормативів та інших показників і вимог. Основними напрямками пруденційного нагляду є додержання встановлених критеріїв та нормативів щодо ліквідності, капіталу та платоспроможності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій, якості систем управління та управлінського персоналу, додержання правил надання фінансових послуг [14]. Тобто має відбутися перехід від перевірки за дотриманням вимог та правил до оцінки внутрішньої системи управління ризиками фінансових установ.

На нашу думку, принципи – це основні правила, які формують систему безпеки фінан-

сових установ з огляду на особливості їх діяльності. На нашу думку, їхні основні характеристики такі:

1. Є правилами, які є динамічними та взаємодіють між собою.

2. Узгоджені із місією та цілями розвитку фінансової установи.

2. Створюється з метою формування ефективної системи протидії негативним проявам загроз безпеці фінансової установи.

3. Можуть удосконалюватися відповідно до уточнених або змінених цілей, прийнятої стратегії управління фінансової установи тобто здатні адекватно відображати зміни, викликані зміною стратегічних орієнтирів, здійснюваної макроекономічної політики тощо.

Зважаючи на проведений аналіз, основними принципами, якими варто керуватись при розробці системи безпеки фінансових установ: законності, повноти, взаємодії, безперервності, своєчасності, системності, комплексності, адаптованості, динамічності, цілеспрямованості, оптимальності, узгодженості, економічної доцільності, оперативності, конфіденційності.

Принцип законності передбачає, що дії усіх суб'єктів безпеки фінансової установи здійснюються відповідно до ухвалених законів, нормативно-правових актів, розпоряджень, положень, інструкцій тощо.

Принцип повноти полягає у виявленні та детальному вивченні всіх фактів, що містять ознаки або прояви небезпек чи загроз безпеці фінансової установи. З іншого боку, система безпеки фінансової установи має бути за сукупністю заходів безпеки достатньою та гарантувати нормальне функціонування фінансової установи.

Принцип взаємодії означає, що всі елементи механізму повинні взаємодіяти, а зусилля суб'єктів безпеки (відповідальних осіб, служб, підрозділів, держави) мають бути скоординованими.

Принцип безперервності передбачає постійний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища з метою виявлення можливих загроз або небезпек і, як результат, створення можливості вибору відповідного у певний час підходу до організації безпеки фінансової установи.

Принцип своєчасності передбачає попереджувальний характер заходів щодо формування безпеки. Вчасно прийняті рішення у діяльності фінансової установи призводять до коректних дій з формування комплексної безпеки на попередніх стадіях розроблення системи безпеки кожного окремого фінансового посередника на підставі аналізу та прогнозування

обставин, загроз безпеці, а також розробки ефективних заходів попередження. Цей принцип має використовуватися в управлінні безпекою фінансової установи так, щоб на ранніх стадіях виявляти різноманітні деструктивні чинники і вживати адекватні заходи щодо запобігання негативним наслідкам та заподіяння шкоди об'єктам безпеки.

Принцип системності – захист діяльності фінансової установи, доцільно будувати на системному підході з визначеними заходами та засобами. Безпека фінансової установи є самостійною підсистемою з відповідними структурними елементами, що пов'язані спільними цілями, завданнями щодо узгодженості інтересів та компетентності визначених суб'єктів. Системність означає єдність та сумісність усіх складових управління безпекою фінансової установи. Аналіз діяльності вітчизняних фінансових установ показує, що такої системи часто бракує їм, оскільки зустрічається неузгодженість всередині фінансової установи, дій працівників щодо надання конкретних видів фінансових послуг та відносин фінансового посередника з його клієнтами, які негативно впливають на формування системи безпеки.

Принцип комплексності – необхідно врахувати загрози зовнішнього та внутрішнього характеру, які впливають на безпеку фінансової установи. Цей принцип доповнює попередній принцип та визначає комбінований підхід до внутрішньоструктурних процесів формування системи управління безпеки та відповідає за злагодженість, взаємодоповнюваність, а у випадку необхідності – взаємозамінність її елементів. Принцип комплексності передбачає максимально широке використання різноманітних інструментів з метою надійного та повного захисту об'єктів безпеки від різного роду загроз та небезпек.

Принцип адаптованості – характеризує здатність системи управління безпекою адаптуватися до чинників впливу, вимог керівництва та динаміку основних макроекономічних показників, прийняття рішень щодо зміни організаційної структури установи, режиму та правил роботи її підрозділів, гнучкості внутрішніх підрозділів та їх здатності швидко адаптовуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Принцип динамічності – вказує на відкритість системи безпеки фінансової установи та здатність вносити будь-які обґрунтовані корективи у план реалізації основних заходів, спрямованих на покращення якості її функціонування одразу – за необхідності або у майбутньому.

Принцип цілеспрямованості полягає у дотриманні визначеного вектору безпекового

розвитку, корелює з визначеною місією фінансової установи, сформульованими цілями та визначеними завданнями. Передбачає підтримання безпеки у строгій відповідності до цілей розвитку та зазначених напрямів функціонування у відповідний період часу.

Принцип оптимальності полягає у виборі найефективнішого управлінського рішення, яке б забезпечило підвищення якості в процесі управління заходами безпеки та досягло оптимального співвідношення «результат – витрати».

Принцип узгодженості – дотримання компромісу між ступенем ризику у діяльності фінансової установи і очікуваними результатами. Передбачає єдність корпоративних інтересів щодо досягнення визначеної мети. Уникнення конфліктів у розрізі відокремлених підрозділів є ключовою стратегічною метою якісного управління ризиками, адже чимало ризиків мають внутрішньо системний характер. Внутрішні конфлікти породжують небезпеки зовнішнього характеру.

Принцип економічної доцільності – формування безпеки діяльності фінансової установи не повинно приводити до погіршення умов діяльності та стану її платоспроможності та стійкості, перешкоджати реалізації їх інтересів, а, в першу чергу – оцінювати можливі збитки та витрати на забезпечення безпеки.

Принцип оперативності – формування безпеки фінансової установи повинно здійснюватися на постійній основі, що дозволяє своєчасно реагувати на появу зовнішніх та внутрішніх загроз. Передбачає швидке реагування на прояви загроз і ризиків, своєчасне доведення до відома керівництва наявних даних для прийняття зважених управлінських рішень.

Принцип конфіденційності передбачає використання відповідних заходів та засобів безпеки з дотриманням правил нерозголошення. З іншого боку, інформація фінансової установи щодо можливості виникнення кризових процесів та зниження фінансової стійкості повинна бути комерційною таємницею фінансової установи, оскільки її розголошення може викликати паніку серед його клієнтів, викликати негативну реакцію партнерів, контрагентів та інвесторів. Так, у Законі України «Про банки та банківську діяльність», банківською таємницею є інформація про системи охорони банку та клієнтів; про коди банків для захисту інформації [11].

Висновки з проведеного дослідження. Формування безпеки фінансових установ в країні є досить складним і трудомістким процесом, який повинен проводитись на постійній основі, безперервно, цілеспрямовано і наполегливо, з необхідним ступенем активності. Сукупність

заходів, які гарантують безпеку мають проводити як фінансові установи, такі і клієнти та держава задля запобігання негативному впливу, який можуть чинити загрози внутрішнього і зовнішнього характеру з метою збереження стабільності фінансового сектору країни.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні складових системи безпеки фінансових установ, яка б містила типологію об'єктів безпеки, інституційне забезпечення безпеки, політику протидії загрозам безпеці фінансових установ в країні.

Список використаних джерел:

1. Zachosova N. V. Methodical approaches to evaluation the effectiveness of the financial institutions economic security system management. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2016. Vol. 3, pp. 34–41.
2. Zachosova N. V. Foundations of the Concept of financial institution economic security. *International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings*. Klaipeda: Baltija Publishing. 2016, pp. 276–279.
3. Zachosova N. V. Characteristics of threats to economic security of financial institutions in Ukraine. Information aspects of socioeconomic systems' development : Series of monographs. Monograph 5 [ed. by A. Ostenda and T. Nestorenko]. – w. Katowicach: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej, 2016. 450 p.
4. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 296 с.
5. Яворська Т. В. Державне регулювання страхового підприємництва в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 420.
6. Адаменко С. І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 4. С. 48–52.
7. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія. Київ : Фенікс, 2008. 338 с.
8. Сухонос В. В. Концептуальні організаційно-правові засади функціонування системи економічної безпеки банків. *Правовий вісник Української академії банківською справи*. 2011 № 1. С. 64–66.
9. Petrushko Y. Security of the bank credit activity: analysis of conceptual categorial apparatus and selection of principles. *Modern Science*. 2018. № 3. S. 45–51.
10. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
11. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
12. Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України: Постанова Правління Національного банку України від 28.09.2017 р. № 95 / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-17>
13. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, 2020. 27 с.
14. Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг № 585 від 15.07.2010 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr585486-10>
15. Global Risk Management Survey 2019. URL: <https://www.aon.com/2019-top-global-risks-management-economics-geopolitics-brand-damage-insights/index.html>

References:

1. Zachosova N. V. (2016) Methodical approaches to evaluation the effectiveness of the financial institutions economic security system management. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*, 3, 34–41.
2. Zachosova N. V. (2016) Foundations of the Concept of financial institution economic security. *International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings*, 276–279.
3. Zachosova N. V. (2016) Characteristics of threats to economic security of financial institutions in Ukraine. Information aspects of socioeconomic systems' development : Series of monographs. Monograph 5 [ed. by A. Ostenda and T. Nestorenko], 228–234.
4. Furman V. M. (2005) *Strakhuvannia: teoretychni zasady ta stratehiia rozvytku* : monohrafiia [Insurance: theoretical principles and development strategy]. Kyiv: KNEU.
5. Javorska, T. V. *Derzhavne rehuliuвання strakhovoho pidpriemnytstva v Ukraini*: monohrafiia [The state regulation of the insurance business in Ukraine]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]

6. Adamenko S. I. (2004) Kharakterystyka ta klasyfikatsiia zahroz u bankivskii systemi Ukrainy [Characteristics and classification of threats in the banking system of Ukraine]. *Stratehichna panorama*, 4, 48–52.
7. Baranovskyi O. I. (2008) Finansova bezpeka: monohrafiia [Financial security]. Kyiv : Feniks.
8. Sukhonos V. V. (2011) Kontseptualni orhanizatsiino-pravovi zasady funktsionuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky bankiv [Conceptual organizational and legal principles of the banking economic security system functioning]. *Pravovyi visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoiu spravy*, 1, 64–66.
9. Petrushko Y. (2018) Security of the bank credit activity: analysis of conceptual categorial apparatus and selection of principles. *Modern Science*, 3, 45–51.
10. Stratehii rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku [Strategies for the development of the financial sector of Ukraine until 2025]: Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
11. Pro banky i bankivsku diialnist [On banks and banking]: 2000 (Verkhovna Rada Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
12. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu zakhodiv iz zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v bankivskii systemi Ukrainy 2017 [On approval of the Regulations on the organization of measures to ensure information security in the banking system of Ukraine] (Natsionalnyi bank Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-17>
13. Bila knyha. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannia v Ukraini [White Paper. Future regulation of the insurance market in Ukraine] (2020). Kyiv.
14. Pro zatverdzhennia Kontseptsii zaprovadzhennia prudentsiinoho nahliadu za nebankivskymy finansovymy ustanovamy ta Prohramy rozvytku systemy prudentsiinoho nahliadu za nebankivskymy finansovymy ustanovamy 2010 [On approval of the Concept of introduction of prudential supervision over non-banking financial institutions and the Program for development of the prudential supervision system over non-banking financial institutions] (Verkhovna Rada Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr585486-10>
15. Global Risk Management Survey 2019. URL: <https://www.aon.com/2019-top-global-risks-management-economics-geopolitics-brand-damage-insights/index.html>